קונטרס

והדליקו נרות בחצרות קדשך

עניני חנוכה
בהלכה ובאגדה
וליקוטים נפלאים

יוצא לאור לזכות שמחת האירוסין של
חתני היקר יקיר הי"ו
עם בתי הכלה היקרה עלה תחי'
משפחות
אביחצירא — שמעה
לפק"ס
תשפ"ג

מכון
מרנ"ת ניתוח
שע"י מוסדות לבונת זכה

קונטרס

והדליקו נרות בחצרות קדשך

עניני חנוכה
בהלכה ובאגדה
וליקוטים נפלאים

מנאי זעירא
הצב"י **רן יוסף חיים מסעוד** ס"ט
בן לא"א מו"ר ועט"ר רבי משה ז"ל **אביחצירא**

לכבוד ימי החנוכה ה'תשפ"ז
עפולה ת"ו

© כל הזכויות שמורות

כל הארה והערה תתקבל בברכה

כתובת המכון:
רן יוסף חיים מסעוד אביחצירא ס"ט
רח' תאשור 6 ג' עפולה
טלפון: 052-7727591
rantorah@gmail.com
ran0527727591@gmail.com

לזכרון עולם בהיכל ה'

מוקדש לעילוי נשמת

אבי מו"ר ועט"ר

רבי משה

בן רבי משה ורבקה

למשפחת אביחצירא זצ"ל

נולד י' שבט ה'תש"ו

בעיר תארודאנת מרוקו

נלב"ע ליל כ"ו אב ה'תשפ"ה

בעיה"ק ירושלים תובב"א

נטמן בהר המנוחות - קהילת ירושלים - שער ברוש

"מתים יחיה אל ברוב חסדו ברוך עדי עד שם תהלתו"

תנצב"ה

הקדמה

"הודו להוי"ה כי טוב כי לעולם חסדו"

בחמלת ה' יתברך ויתעלה עלינו, בס"ד זכינו ובתנו היקרה **נעה תחי'** סגרה וואלרט [שמחת תנאים] בחול המועד סוכות ט"ז תשרי ה'תשפ"ז עם החתן היקר **יקיר הי"ו בן הרה"ג חנוך למשפחת שמילה** מהעיר אשקלון ת"ו.

שמחת התנאים התקיימו בצל סוכתנו שחצר ביתנו ברחוב תאשור 6 כניסה ג' עפולה ת"ו, ברוב פאר והדר והייתה שמחה גדולה מאד, הכנות נפלאות ומיוחדת לכבוד משפחת החתן הי"ו ולכבוד שמחת התנאים, ויבורכו כל בני משפחתנו היקרה על כל ההכנות והעזרה.

הרבה אנשים הגיעו לכבד אותנו הן ממשפחתנו והן ממשפחת החתן, החברים של החתן מהישיבה, הגיעו רבנים חשובים ויקרים מצד משפחת החתן הי"ו, וכן מצד הכלה תחי', בראשם מו"ר ועט"ר **הרה"צ רבי אברהם הלוי ליפשיץ שליט"א** שדבר דברים מיוחדים ויפים במינם כדרכו בקודש, דוד החתן **הרה"ג יוסף אייל שליט"א** רמז רמזים נפלאים ומיוחדים במינם על החתן והכלה ושמותיהם, וקישר את שמחת התנאים לזמן שמחתנו חג הסוכות [והבאנו את דבריו היקרים והנחמדים לקמן], דברו עוד רבנים וחברים מן הישיבה, שאיני זוכר כעת את שמם וכל אחד בשמו הטוב יבורך.

זוכים אנו כעת לעמוד בליל כ"ב חשוון ה'תשפ"ז בשמחת האירוסין של בתי היקרה **נעה תחי'** יחד עם חתנה היקר **יקיר הי"ו**, שנחגגת ברוב פאר והדר בעיר מגורי הכלה עפולה ת"ו.

כאות תודה והודאה לה' יתברך ויתעלה על כל רחמיו וחסדיו איתנו, אני מוציא לאור עולם קונטרס נחמד על ימי החנוכה, כיון שאנו נמצאים ממש סמוך לימי החנוכה, ומה טוב ומה נעים להוציא את הדברים כשלושים יום וקצת יותר לפני ימי החנוכה, ויהי רצון שיהיה תועלת לרבים בלימוד הקונטרס הזה, וילמדו בקונטרס לזכות החתן והכלה **יקיר הי"ו בן שרה תחי'**, **ונעה תחי' בת אבישג תחי'**, שיזכו שיהיה הבית הזה בנין עדי עד, יהיה ביניהם אהבה ואחוה שלום ורעות, ויזכו לבני צדיקי וחיי אריכי ומזוני רווחי רווחי אכי"ר.

קראתי את שם הקונטרס **"והדליקו נרות בחצרות קדשך"**, מתוך נוסח על הנסים של חנוכה שאומרים בתפילת י"ח ובברכת המזון, הכל לרמז לחתן ולכלה שאם הם ידליקו בביתם "נרות" היינו אור התורה ויהיה הבית שלהם "חצרות קדשך",

בית יהודי בקדושה וטהרה על אדני התורה ויראת ה׳ טהורה, בית שהוא מקדש לה׳, יזכו תמיד לחיות ולהיות בגדר הודאה "על הנסים" שעשה ועושה ויעשה איתם ה׳ יתברך ויתעלה.

מהות וענין קונטרס הזה הוא מפתקאות שהייתי רושם בדרך לימודי בין השנים ה׳תשפ"ב – ה׳תשפ"ו, כל מיני הערות קצרות בנושאים הלכתיים על חנוכה או רעיונות על חנוכה, ובראשו הבאתי מעט עניינים מספר הכוונות "פרי עץ חיים" על חנוכה עם חידושים שעלו לי בס"ד.

ההערות קטנות ונחמדות, ויכול כל אחד למשמש בהם ולהנות מהם, ואשמח כמובן שיכתבו לי עוד הערות והארות על כל הכתוב כאן.

הקונטרס מוקדש לעילוי נשמת אבי מו"ר ועט"ר רבי משה בן רבקה זצ"ל נלב"ע ליל כ"ו אב ה׳תשפ"ה תנצב"ה.

יהי רצון שנזכה **אני ריחמ"א ס"ט ונוות ביתי אבישג תחי׳** לראות נחת ושמחות מכל יוצאי חלציו מתוך בריאות טובה ונהורא מעליא שפע עצום ורב מתוך הרחבת וישוב הדעת, אריכות ימים ושנים טובות, לנו ולכל עמו ישראל אכי"ר.

הכותב והחותם לכבוד התורה ולומדיה
הצב"י רן יוסף חיים מסעוד ס"ט
בן לא"א מו"ר ועט"ר רבי משה בן רבי משה ורבקה זצ"ל אביחצירא
טו"ב בחשוון ה׳תשפ"ז
עפולה ת"ו

רמזים יפים למאורסים
יקיר שמילה ונועה אבוחצירא הי"ו

מאת דוד החתן
הרה"ג יוסף אייל שליט"א
אשקלון ת"ו

רמז שמאת ה' היתה זאת

"מאת ה' היתה זאת, היא נפלאת בעינינו"

השידוך הזה משני קצות הארץ - צפון ודרום, הוא נפלא ומכוסה מעינינו כיצד נהיתה זאת ההצעה. אבל הפסוק אומר: "מאת י"ה היתה זאת". ורמז לזה, כי השמות "יקיר ונועה" עולים בגימטריא "מאת י"ה" בהפרש של סיפרה אחת. וכך החשבון: "יקיר" = 320 "ונועה" = 137 ביחד = 457. גם המילים "מאת י"ה" = 456.

רמז שישבו המשפחות והמאורסים יחד - בחג הסוכות

שמות המשפחות

והיכן נרמז שבחג הסוכות ישבו המשפחות יחד?

הנה הפסוק אומר: "בסוכות תשבו שבעת ימים". המילה "תשבו" עם הכולל עולה בגימטריא 709. וגם שמות המשפחות "שמילה" "ואבוחצירא" עולה בגימטריא 709. וכך החשבון: שמילה = 385 ואבוחצירא (עם וא"ו החיבור) = 324. ביחד = 709 בדיוק.

שמות המאורסים

גם שמות המאורסים עצמם נרמזו בהמשך הפסוק הנ"ל שכתוב "כל האזרח בישראל ישבו בסוכות" והמילה "ישבו" (בחילוף הבי"ת באל"ף כדין אותיות הסמוכות שמתחלפות) היא ר"ת של י'קיר ש'מילה ו'נעה א'בוחצירא. שיתחילו שניהם את ישיבתם יחד כבר מחג הסוכות.

רמז לתנאים שחלו ביום שני בשבוע

ואפשר למצוא הקשר יפה גם בלילה הזה ליל שני בשבוע לחיבור בין המאורסים, והוא כי ליל "שני" ר"ת למפרע י'קיר נ'עה 'שמילה (בקרוב).

האושפיזין

גם יש למצוא קשר בין המאורסים עם האושפיזין "יצחק ויעקב" כי שניהם יצחק ויעקב נסעו מארץ לארץ (מארץ כנען לארץ חרן) כדי לשאת את נשותיהם. (אצל יצחק כתוב שאברהם השביע את אליעזר עבדו שילך אל בית אביו ואל משפחתו לקחת אשה ליצחק, וכן רבקה אמרה ליעקב וקום ברח לך אל לבן אחי חרנה וקח לך משם אשה). המאורסים נדדו מקצה לקצה בארץ להמצא זה לזה.

עוד רמז במילה "אשפיזין"

ואפשר לרמוז את שמות המשפחות והמאורסים במילה "אשפיזין" בהקדם שכותבים "אשפיזין" בלי וא"ו אחרי האל"ף. וכן את השכינה ששרויה ביניהם. ורק כשלא מנקדים מוסיפים וא"ו. והנה, האות הראשונה והאות האחרונה שבמילה **אשפיזין** הם ר"ת **אבוחצירא נעה**. והאות השניה מהתחלה ומהסוף שבמילה אשפיזין הם ר"ת **שמילה יקיר**. והאותיות האמצעיות שבמילה **אשפיזין** עולה בגימטריא (עם האותיות) 100. והנה שם הוי"ה עולה 26 ושם א-ד-נ-י עולה 65 ועם שמונת האותיות עולה 99. וזה ירמוז לשכינה שביניהם וזה נפלא.

רמז שהשידוך מעפולה

והיכן נרמז שהשידוך יהיה בעפולה? הנה הכתוב אומר: ולקחתם לכם ביום הראשון (של חוה"מ סוכות) פרי עץ הדר. המילים "פרי עץ" עולות בגימטריא 450. "פרי" - 290 "עץ" = 160, ביחד = 450. והנה השמות יקיר ונעה עולים בגימטריא 450. יקיר = 320 ונעה = 131, ביחד = 451. ומהיכן נהיה המאורסת. הנה זה רמוז בר"ת של הפסוק ולקחתם לכם ביום הראשון **פ**רי **ע**ץ ר"ת בעפול"ה. ואם יעשו כך ולא יתעצלו הכתוב מבטיח להם "הדר".

ענייני חנוכה - עפ"י פרי עץ חיים

ב' כסלו תשפ"ו

* כתב בפרי עץ חיים שער חנוכה פרק ד', וז"ל: אם לא השיגה ידו לקנות שמן לנר שבת ונר חנוכה, נר שבת קודם, שיותר טוב להעלותה עד למעלה עד כל הי' (היינו שביום שבת קודם העליה שלה עד הכתר שלו ממש, ריחמ"א, ועיין יפה מראה שם אות י), ולא נר חנוכה שהוא למטה, אף שהאור בא לה מכל הי', עכ"ל.

א"ה ריחמ"א: ונראה לחבר ענין הפשט במי שאין לו לקנות או לנר שבת או לנר חנוכה, שיקנה נר שבת, דשלום ביתו עדיף מפרסומי ניסא, והוא מחובר עם הענין שהעליה הרוחנית בשבת חנוכה באופן שאין לו נר לחנוכה אלא רק לשבת היא יותר חשובה מפרסומי ניסא, וזה גופא שלום ביתו עדיף, כי אם אין שלום גם פרסומי ניסא אין.

* עוד כתב בפרי עץ חיים (שם), וז"ל: וגם לכך ראוי להדליק ערב שבת, נר חנוכה קודם שידליק נר שבת, כי ראוי להעלותה מעט מעט ממטה למעלה ממדרגה למדרגה, אבל אם הדליק של שבת קודם, שכבר עלתה למעלה עד הראש, איך ידליק של חנוכה, ויחזור להורידה למטה בנה"י ח"ו, עכ"ל.

ובפירוש יפה מראה אות י"א הביא קושית השמן ששון ממס' שבת ושו"ע (סימן תרע"ט) וכן מג"א שהטעם של הדלקת נר חנוכה קודם נר שבת, כי אם ידליק נר שבת תחילה כבר קיבל שבת, ונאסר לו מלאכה ואם כן איך כתב כאן בפרי עץ חיים טעם אחר ונשארו בצ"ע. וביפה מראה תירץ טעם מדוע הביא טעם אחר לענין דיש ליישב, דאם האשה תדליק נרות שבת ואחריה ידליק הבעל נרות חנוכה, או אם האשה תעשה תנאי שאינה מקבלת שבת עד אחרי הדלקת נרות חנוכה, ונמצא לפי טעם הנ"ל אפשר להדליק נרות שבת לפני נרות חנוכה, ולזה צריך טעם של מהרח"ו בגלל שבנרות שבת עולה עד למעלה, ולכן נתחייב הדלקת נר חנוכה קודם נר שבת, עכ"ל.

א"ה ריחמ"א: ויוצא מכאן דבר נפלא שאע"פ שבני ספרד (בכללות) אינם מקבלים שבת בהדלקת נרות שבת, ואם כן יהיו מותרים להדליק נר חנוכה אחר הדלקת נרות שבת, אבל כאן בא לומר שהטעם הקבלי שפועל בהדלקת נרות שבת לעלות עד הכתר אף בלא קבלת שבת ואם כן איך ירד

אחר כך בהדלקת נרות חנוכה לנה״י, ורואים מכאן שהטעם הקבלי משפיע אף על מי שאינו נוהג כהקבלה וכן רואים שכללות הספרדים שאינם מקבלים שבת בהדלקת נרות נוהגים בכל זאת להקפיד להדליק נרות חנוכה קודם שמדליקים נרות שבת.

וכמובן שאם אדם מכל סיבה שהיא טעה והדליק נרות שבת קודם לא ימנע ח״ו ולא יעשה את המצוה של הדלקת נרות חנוכה.

* כתב בפרי עץ חיים (שם) בטעם איסור שימוש באור נרות החנוכה, וז״ל: ולכן אסור להשתמש לאורה, כי כדי להיות אור הקודש העליון יורד עד למטה, אשר שם מקומה במקום אשר מצוים שם החיצונים, ואנו חוששין שלא יתאחזו באור העליון, ולכן אין להנות מן האור, עכ״ל.

א״ה ריחמ״א: וכוונתו שאם אדם ישתמש באור נרות החנוכה (בלא שהניחו שם שמש) הרי יש כאן מעילה באור העליון, ומעילה באור העליון גורם שיתאחזו החיצונים, כי הם אומרים אם השתמשו בהם בני אדם משמע שהם נרות חולין ואם כן בחולין גם לנו יש חלק, וירצו להתאחז, כנלע״ד בפירוש הדברים.

* עוד בענין הנ״ל כתב (שם) בהגהה רבי יעקב צמח זיע״א, וז״ל: מכאן כי בשבת יכול להנות מנר של שבת, כי שם אין החיצונים כנזכר בנר של חנוכה, עכ״ל.

א״ה ריחמ״א: יש להסביר כוונתו כי בשבת עולה היא עד הכתר ושם אין אחיזה לחיצונים ועוד שטעם הדלקת נרות שבת הוא משום שלום ביתו, והיכן שיש שלום אין מחלוקת ואין אחיזה לחיצונים, וה׳ יברך את עמו בשלום.

* עיין במה שכתב בפרי עץ חיים (שם) בענין פירוש חנוכה שהוא חנ״ה כ״ו ואיני רוצה כעת להאריך בפירוש הדברים.

והנה בעלה דחנה היה אלקנה וכתב שם רבי מאיר פאפירש זיע״א בהגהה, וז״ל: א״מ (א׳מר מ׳איר) אלקנה גימטריא אל במילואו, אל״ף למ״ד, עכ״ל.

וכוונתו אלקנה עולה קפ״ו ושם א״ל במילואו עולה קפ״ה עם הכולל קפ״ו.

וביפה מראה (שם) אות יג כתב דבר נפלא, וז״ל: בדרך זו כתב לפרש הטעם שחנה קראה לבנה בשם שמואל, כי הוא רומז לשם בעלה אלקנה, שכן אם נחלק תיבת שמואל, יהיה שמ״ו א״ל, ואל במילואו עולה כשם אלקנה אביו, עכ״ל. ודפח״ח.

* כתב בפרי עץ חיים (שם), וז״ל: תכוין לשם קדוש נח״ל שהוא ר״ת ל׳הדליק נ׳ר ח׳נוכה. וביפה מראה (שם) אות י״ז כתב שהוא יוצא מר״ת נ׳וצר ח׳סד ל׳אלפים. ומפסוק נ׳פשנו ח׳כתה ל׳ה׳. ואגב כתב שם שסגולת שם זה הוא לעבור נחל ולהנצל מאויבים. עכת״ד.

וצ״ע מי שנוהג לברך בלשון להדליק נר של חנוכה או להדליק נר שלחנוכה שבכל אחד מהם הס״ת יהיו שונים מר״ת של להדליק נר חנוכה שיוצא ר״ת נח״ל ואילו באחרים יצא ל׳נ׳ש׳ח׳ (ל׳הדליק נ׳ר ש׳ל ח׳נוכה) (ר״ת אותיות לנח״ש) וכן בנוסח ל׳הדלי׳ק נ׳ר ש׳לחנוכה לנ״ש, האם מגרע בזה את הכוונה של ר״ת שם הקדוש נח״ל. ולענ״ד אינו מגרע, כי אף על פי שכתב רבנו האר״י זיע״א כאן בפרי עץ חיים וכן בשער הכוונות נוסח ל׳הדליק נ׳ר ח׳נוכה לא דן בנוסח של הברכה ואם כן אין קפידא באיזה נוסח יברך אם להדליק נר חנוכה או להדליק נר של חנוכה או להדליק נר שלחנוכה, והוא רק שיכון שטמון כאן רמז לשם הקדוש נח״ל. כנלע״ד וא״ש את״מ.

רק מה שקשה הוא שכתוב בפרי עץ חיים (שם) בשם החברים שבברכה יש י״ג תיבין והם ברוך אתה ה׳ אלוקינו מלך העולם אשר קדשנו במצוותיו וציוונו להדליק נר חנוכה, ובנוסח להדליק נר של חנוכה יש י״ד תיבות ואם כן קשה לפי זה איך ירמזו הי״ד תיבות לי״ג מכילין דרחמי, ויתכן שהעיקר שלא יהיה פחות מי״ג ואף שיש י״ד אינו גורע.

* כתב בפרי עץ חיים (שם), וז״ל: הנה בברכה ראשונה כשאומר ברוך אתה הוי״ה, יכוון כי הוי״ה זו דע״ב דיודין. גם תכוין לחבר אהיה דיודין, ושניהם גימטריא רג״ל, וזה עד שתכלה רגל מן השוק (שבת כא ע״ב). עכ״ל.

והיינו שם ע״ב הוי״ה דיודי״ן וקס״א הוא אהי״ה דיודי״ן עולה כמנין רג״ל.

וכתב יפה מראה (שם) אות כ׳, וז״ל: בזה פרשו המפרשים, לשון רבותינו ז״ל בגמ׳ (שבת כג ע״ב) ״הרגיל״ בנר (חנוכה) הויין ליה בנים תלמידי חכמים. ולא אמרו ״הזהיר״ בנר חנוכה וכו׳, לרמוז לענין ב׳ שמות אלו העולם כמספר רג״ל. עכת״ד.

א״ה ריחמ״א: ויתכן עוד לומר הרגיל בנר ואף שלא בחנוכה הויין ליה בנים תלמידי חכמים כי רגל מלשון ״רגלים״ היינו שמרגיל בניו ללכת ברגל לבית המדרש וללמוד לאור הנר בלילות.

עוד רג״ל עולה בגימטריא ע״ב קס״א שהוא הוי״ה במילוי יודי״ן וכן שם אהי״ה במילוי יודי״ן וידוע דאות י׳ חכמה קדומה והיינו שמרגיל את בניו ללמוד ולעסוק בחכמת התורה הקדושה.

* עיין בפרי עץ חיים (שם) ענין על הניסים בחנוכה ופורים שהם בנצח והוד. והנה בנצח שם הוי״ה ובהוד אדנ״י, הנזכר בתיקונים והם מ״ה (הוי״ה במילוי אלפין) ואדני גימטריא נ״ס, ויסוד כלול בגווייהו הכולל נ׳ שערים וגימטריא י״ם, לכן נקרא על הנסים, נס - ים, והנה נמצא כי נ״ה (נ׳צח ה׳וד) נקראו נסים, לכן אומרים בחנוכה ופורים על הנסים, עכ״ל. וביפה מראה (שם) אות כ״ו כתב כי ״כל״ הוא היסוד, ויש בו ה׳ פעמים י׳ העולה חמישים שערים, עכ״ל.

א״ה ריחמ״א: עלה בדעתי מדוע אומרים בחנוכה ופורים דוקא ״על הנסים״, והוא כי ידוע שכל החגים בטלים לעתיד לבוא חוץ מחנוכה ופורים וזה על הנסים והיינו שחנוכה ופורים הם מעל כל הנסים שנעשו לעם ישראל.

***

כל חידושים הנ״ל כתבתי ביום כ׳ כסלו תשפ״ו כשישבתי ב׳ שעות בבית הכנסת בני לאה - ״ממעמקים״ רחוב ארלוזורוב בעפולה, ותודה לה׳ יתברך שזיכה אותי ללמוד בספר הקדוש פרי עץ חיים מכוונות האר״י זיע״א. ויש לציין שסיימתי ללמוד בספר הנ״ל שער החנוכה. זכות הכהנים בני אהרן הכהן מתתיהו ובניו הכהנים ובתו תגן עלי ועל כל עמו ישראל אכי״ר.

בענין מה שכתבנו לעיל על הרגי״ל בנ״ר (שבת כ״ג ע״ב) ולשון הגמ׳ (שם) אמר רב הונא הרגיל בנר הויין ליה בנים תלמידי חכמים, עכ״ל הגמ׳. והקשו מדוע כתב הרגיל ולא הזהיר כמו כל האחרים (שם). ורש״י ד״ה בנים ת״ח, כתב וז״ל: דכתיב (משלי ו) כי נר מצוה ותורה אור על ידי נר מצוה דשבת וחנוכה בא אור דתורה, עכ״ל.

ועלה לי כי הרגי״ל בנ״ר בגימטריא ב׳ נ״ר, הרגי״ל בגימטריא רמ״ח, בנ״ר בגימטריא רנ״ב, ב׳ נרות כנגד זכור ושמור.

ועוד יש לומר הרגיל היינו שהבעל הוא הרגיל לסדר את הנרות של שבת אשתו שיש בה בנ״ר איברים, והוא יש בו רמ״ח איברים כמנין הרגי״ל.

עניני חנוכה בהלכה

י"ב כסלו תשפ"ו

א. נרות חנוכה גדולים - בספר "חוקי רצונך" להגרי"ח סופר שליט"א סימן י"ג הביא מספר חסידים לרבנו משה ז"ל בן אחותו של רבינו הרא"ש (דף ה' ע"ב) שכתב: "תעשה נרות חנוכה גדולים ויפים". ומדבריו נלמד שככל שהנרות חנוכה גדולים יש יותר פרסומא ניסא, וכן מה שכתב "נאים ויפים", מכאן נלמד שגם במצוה דרבנן יש "זה אלי ואנוהו", ועוד ממה שכתב לעשותם "גדולים" משמע שאף שיהיו דולקים יותר ממצוותן אין בזה משום בל תשחית כי כוונתו במה שהם גדולים כדי לעשות יותר פרסומא ניסא. ואם כי יש לפרש "גדולים" הכוונה עבים, אבל ב"חוקי רצונך" (שם) הביא מרבינו מנוח בביאורו על הרמב"ם הלכות לולב (פ"ז סה"ט) שכתב: "כל שהוא ארוך עוד יותר הוא נאות וראוי לנענע בו". ואם כן הבין גם כן בגדולים כלפי נרות חנוכה היינו ארוכים, ואע"פ שיתכן לפרש עבים, אפשר לפרש גם כן גדולים היינו ארוכים.

ועוד נראה מדבריו שהכוונה גדולים היינו לשים שמן מידה ארוכה לזמן רב ואם כן זה לאו דווקא בנרות אלא יכול להתקיים גם כן בשימת שמן בנר וידלק למשך זמן ארוך.

עוד חשבתי לעצמי בס"ד שיתכן לפרש: "תעשה נרות חנוכה גדולים" שהכוונה למנורת החנוכה לעשותה גדולה וגבוהה כדי שיראו הנרות חנוכה למרחוק ואף אם יהיה רק למשך זמן הדלקתו כדין הדלקת הנרות אבל יראו למרחוק ויהיה פרסומא ניסא. כנלע"ד בכל ענין זה, ולא עיינתי בכל הציונים שציין בספר "חוקי רצונך" כי אינם לפני.

יש לציין כאן מה שכתב בספר "חוקי רצונך" סימן טז בענין הדלקת נר חנוכה עד שתכלה רגל מן השוק בזמן הזה, (ועיי"ש בכל מה שכתב ואכמ"ל), ואביא כאן מה שכתב מן הפרי חדש או"ח סימן תרע"ב, דאף דחנוכה מדרבנן מכל מקום בספק במילתא דפירסומי ניסא יש להחמיר, ע"כ.

ואם כן לפי זה יתכן שכוונת ספר חסידים הנ"ל "תעשה נרות חנוכה גדולים נאים ויפים", והטעם לגדולים כי יתכן שכבר בזמנו התרחב זמן עד

שתכלה רגל מן השוק ועל כן בדבר שהוא ספק בפרסומי ניסא יש להחמיר, ועל כן יש לעשות נרות גדולים שידלקו יותר זמן, מזמן מצוותו[א].

ב. אמירת "במה מדליקין" בשבת חנוכה - בספר חוקי רצונך להגרי"ח סופר שליט"א סימן מ"ד הביא מספרו מנוחת שלום חלק ז' סימן ו' רשימה של למעלה ממאה מקומות שמנהג בני ספרד אינו כמרן ז"ל. והביא בחוקי רצונך אות א' את מה שכתב במנוחת שלום (שם, אות כ"א), וז"ל: כתב מרן ז"ל בבית יוסף או"ח (סימן ע"ו ד"ה ונוהגין) מנהגנו שלא לומר במה מדליקין ביום טוב שחל בשבת, אבל בשבת חנוכה לא ראה שנמנעים לאומרו. ע"ש. ועכשיו מנהג קהלות הספרדים שלא לומר במה מדליקין בשבת חנוכה, וכאשר כתב הגאון חיד"א ז"ל בברכי יוסף (שם ב') וכו'... עכ"ל. ועי"ש לכל מה שציין.

א"ה ריחמ"א: ובסידור תפלת החודש ליוורנו שיצא לאור ע"י מכון "ספורנו" ירושלים תשע"ג, כתב (עמ' 290), וז"ל: מנהגו שלא לומר במה מדליקין ביו"ט שחל להיות בערב שבת, ולא בע"ש שקודם יו"ט, ולא בע"ש חול המועד, ובערב ראש השנה ויום הכיפורים שחלו להיות בערב שבת. ואנחנו אומרים אותו בע"ש חנוכה או שקודם חנוכה, ואין מנהגנו לאומרו בבית האבל (שלמות הלב) עכ"ל.

הרי לנו שמנהג יהודי מרוקו היה כדעת מרן הבית יוסף שלא נמנעו מלומר "במה מדליקין" בשבת חנוכה. אלא שמצאתי בלוח דינים ומנהגים ופי' מנהגי מרוקו לשנת ה'תשפ"ו שיצא לאור ע"י מכון מגן אבות (ארה"ב) ומופץ ע"י מכון ספורנו (הנ"ל) שכתב ביום שישי כ"ט בכסלו ה' חנוכה תשפ"ו (עמ' 120), וז"ל: קבלת שבת. אין אומרים "במה מדליקין" בשבת חנוכה ומתחילים מיד "לכה דודי". ויש שהתחילו אמר רבי אלעזר וקדיש על ישראל, עכ"ל. (ויש לציין שכן כתב בלוח לשנת תשפ"ה עמ' 123). בכל אופן לא ציין מקורותיו בהערות שוליים, וצ"ע.

א. א"ה ריחמ"א: כעת י"ד חשון תשפ"ז ראיתי מה שכתב בספר "עבדך אני הביננ" – עם הערות "אהלי שם", להרה"ג רבי מיכאל פרץ שליט"א מקסיקו סיטי, בקובץ הלכות פסקי הגר"ש קמינצקי, הלכות חנוכה פרק ראשון אות י"ט, שיש הידור הנרות שעוה כשהן ארוכות אך לא בשמן, וכתב עליו ב"אהלי שם" (עמו' שע"ד – שע"ה) אות י"ט (אותיות א' ב' ג') שיש פוסקים הסוברים שיש מקום להדר להאריך את זמן ההדלקה.

ועיין בספר נתיבות המערב להגאון רבי אליהו ביטון שליט"א מביריה מה שכתב במנהגי שבת קודש אות כ"א (עמ' סט) שאין אומרים במה מדליקין בחנוכה וב"נותן טעם" כתב וז"ל: הטעם שאין אומרים "במה מדליקין" בער"ש של חנוכה, לפי שמזכיר פיסול שמנים שאסור להדליק בהם בשבת מה שאין כן בחנוכה, עכ"ל. ועיין בציונים שציין באל המקורות אות כ"א. ואם כן מנהג מרוקו אינו ברור אם היו אומרים או לא. וצ"ע עוד.

ג. אמירת דברי תורה על השולחן בימי חנוכה - עיין במה שכתב בשו"ת "חנוכת אברך" לרבי אברהם כהן שליט"א (רמלה) סימן ח', וכתבתי בשולי התשובה, וז"ל: מכאן יש ללמוד דבר נפלא שאדם שאוכל בחדר האוכל במקום עבודתו יכול בימי החנוכה לומר על השולחן דברי תורה ושירות ותשבחות לה' יתברך, ויהיה אכילתו סעודת מצוה, ואשרי מי שעושה כן.

ד. פדיון הבן בחנוכה - עיין מש"כ בשו"ת "חנוכת אברך" (להנ"ל) סימן ט', וכתבתי בשולי הגליון, וז"ל: חובה לפדות אחרי ל' יום ואפילו נופל בחול המועד אבל לא פודין בשבת ויו"ט ואם כן בחנוכה חייב לפדות, ופשוט.

ה. הדלקת נרות חנוכה בתפלת שחרית בבית הכנסת - עיין בשו"ת "חנוכת אברך" (להנ"ל) סימן ל"ז שכתב שאם מדליקים נרות חנוכה בשחרית בית הכנסת ידליקו בלי ברכה ועוד כתב שיש נמנעים מהדלקה בבית הכנסת שחרית כי "שרגא בטיהרא מאי מהני". ושאל ידידי היקר אמיתי חוברה הי"ו (עפולה) האם אין בל תשחית בהדלקת נרות חנוכה ביום, ויתכן לומר שאם יש מנהג שנהגו בזה אין בל תשחית, כי יש לו מטרה בהדלקת נרות חנוכה, ויתכן שיש כאלו הבאים לפני תפלת הנץ הרבה זמן עוד בחשיכה ואם כן יש תועלת בהדלקת נרות חנוכה.

ו. הדלקת נרות חנוכה בבית הכנסת שיש בו כמה מניינים בברכה - כתב בשו"ת "חנוכת אברך" סימן מ"א לדון בבית כנסת שיש בו כמה מניינים לתפלת ערבית, האם רשאים בכל מנין להדליק נרות בברכה כשיש עשרה ואח"כ מכבים בסיום התפלה וכשבאים שוב עשרה אחרים ידליקו שוב בברכה, וכתב שרשאים לברך בכל מנין ושכ"כ הגר"י רצאבי שליט"א בשו"ע המקוצר חלק ג', ואמנם הגר"ש וואזנר זיע"א בשו"ת שבט הלוי חלק ט' (סימן קמ"ג) כתב שאין לברך באותו בית הכנסת פעמים וכן דעת הגר"מ מאזוז זיע"א, רבי שלום משאש זיע"א רבה של ירושלים, שהיה מברך על נרות חנוכה כשמדליקים ברחובה של עיר ואומר דברי תורה. ורצה להביא מזה חיזוק

לדבריו שמותר לברך בבית הכנסת אף שברכו כבר לפני כן במנין הקודם. ולכאורה אין ראיה מהמובא בספר "אורה של ירושלים" כי ברחובה של עיר לא ברכו קודם לכן, משא"כ בבית הכנסת כבר ברכו.

ואני עצמי ריחמ"א ס"ט, כשאני בא למסור שיעור תורה בימי החנוכה בבית הכנסת "בית מאיר" (עפולה), וכבר ברכו קודם לכן במנין של ערבית, אני עצמי לא מברך על הדלקת נרות החנוכה של משתתפי השיעור, כי אני מדליק בתחילת השיעור ואין עדיין עשרה בני אדם, ואיני יודע אם יגיעו עשרה, כי ישנם הרבה בימי החנוכה הולכים למסיבות או יושבים עם המשפחות שלהם, ועל כן איני יודע אם יהיו עשרה בני אדם.

ז. הדלקת נרות חנוכה ממה שנשאר במנין של ערבית בשיעור תורה שאח"כ - צ"ע האם מותר להשתמש בשמן של נרות חנוכה ממה שהדליקו את נרות בין מנחה לערבית בבית הכנסת ואחר ערבית כיבו אותם מחשש סכנה, וכעת הגיעו משתתפי שיעור בערב ואינם שייכים למנין של בית הכנסת אלא משתתפי שיעור שמגיעים מכמה בתי כנסיות לבית כנסת בו מתקיים השיעור, והנה ביום למחרת מתפללי בית הכנסת ישימו נרות חדשים ואת הישנים יוציאו אך הענין הוא שהרבה פעמים כאשר מגיעים לשחרית הם מגיעים לתפילת נץ ומדליקים נרות בבית הכנסת בשחרית כפי מה שנוהגים היום, ואם כן אם הם מדליקים ועדיין חשיכה בחוץ יתכן שיש תועלת במה שמדליקים שוב (לפני הנץ) אך אם מדליקים אחר הנץ אם כן איזה תועלת יש בזה כי "שרגא בטיהרא מאי מהני", ואם כן יוכלו משתתפי השיעור להדליק את הנרות שמשאירים אחר ערבית, אבל היותר טוב הוא להודיע לציבור של מנין תפילת ערבית ולבקש את רשותם ואז ידליקו גם כן בשיעור תורה.

ח. נוסח "על הניסים" הקדום - בספר "חוקי רצונך" להגרי"ח סופר שליט"א סימן י"ט כתב בענין נוסח אמירת "על הניסים" הקדום שהיו אומרים בסיומו, וז"ל: וכשם שעשית עמהם נס ופלא כן עשה עמנו ה' אלוהינו נסים ונפלאות בעת ובעונה הזאת", וכנדפס בסידור "תפלת חיים" (דף ע"ו) עיי"ש.

והקשה (שם), וז"ל: לנוסח הקדמונים לכאורה צריך ביאור דלדידהו איך קבעו בקשות בשלש ברכות אחרונות (של תפילת י"ח) שהם הודאה. ונשאר בצריך ביאור. ע"כ.

א"ה ריחמ"א: מצאתי בספר דברי יעקב להרה"צ יעקב עדס שליט"א בעניני חנוכה ומסכת יבמות ועוד שדן בענין ד' בעניני אמירת על הניסים ועוד ענינים שונים בדיני חנוכה סימן ב' (ענף א' אות ב') שטעם הסוברים שכן לומר נוסח "כשם שעשית ניסים לאבותינו כן תעשה לנו וכו'" הוא דסבירא להו שאם הבקשות הם על כללות הציבור כן אפשר ורק לענין בקשות של יחיד אמרו שלא לבקש בג' ברכות אחרונות. עכת"ד.

ומכאן תשובה לקושית "חוקי רצונך".

ט. אמירת נוסח "על הניסים" הקדום - הנה הובא בבית יוסף הלכות חנוכה ושו"ע נוסח "על הניסים" הקדום, וכן בסידור תפלת חיים (דף ע"ו), וז"ל: וכשם שעשית עמהם נס ופלא כן עשה עמנו ה"א נסים ונפלאות בעת ובעונה הזאת" ע"כ.

ובספר "דברי יעקב" עניני חנוכה ומסכת יבמות ועוד, ענין ד' סימן ב' ענף ב' אות א' הקשה דלפי נוסח זה קשה היאך שהרי אין מבקשין על מעשה ניסים, ואיך יבקש כפי נוסח זה. ותירץ (שם באות ב') דיתכן שכיוון שנעשו ניסים בימים ההם בזמן הזה ושורש החג הוא שההארה שהיא היתה שורש הניסים חוזרת אם כן יש כח מיוחד לעשיית ניסים ואפשר לבקש. ע"כ.

וכוונתו היא לומר שבזמן שחוזרת ההארה של התעוררות הנס אין בזה משום אין מבקשין על מעשה ניסים, כי מציאות הנס קיימת כעת והוא זמן שפועלים בו הניסים ממילא.

א"ה ריחמ"א: וחשבתי לעצמי בצורה יותר פשוטה, שכל מה שאסור לבקש על נס הוא דווקא באופן שהיחיד מבקש שיעשו עמו נס, אבל ציבור המבקשים על נס אין בזה איסור ואם כן כשמתפללים בציבור בחנוכה אין בזה איסור לומר נוסח זה כי זכות הציבור פועלת שיעשה נס, אבל אם כן יהיה קשה דלציבור יהיה מותר לומר נוסח זה וליחיד יהיה אסור, ולכאורה לא משמע שחילקו בנוסח זה בין יחיד לרבים.

ויתכן לומר שהיחיד מבקש זאת בזכות הרבים, ואם הוא מבקש בזכות הרבים נחשב הוא כציבור, וצ"ע.

אבל מעט סמך כן יש לתירוצי כי (שם) כתב בענף ג' אות א' להקשות עפ"י גמ' תענית כ' ע"ב כ"א ע"א שאסור לסמוך על הנס שמא לא יהיה נס ואם יהיה נס שמא ינכו מזכויותיו, והנה בגמ' שם דף כא ע"א כתוב על נחום

איש גם זו שנהג כן לסמוך על הנס, ותירץ באות ב׳ (שם) שאדם כנחום איש גם זו שמלומד בניסים אם כן שמא לאדם כזה מותר לסמוך על הנס.

ובענף ד׳ אות א׳ כתב שלאדם מלובי״ן (מלומד בנסים) מותר להתפלל על עשיית נס.

ובאות ב׳ (שם) כתב שבימים כאלו כימי חנוכה שהם ימים של הארה בניסים אפשר לבקש על נס גם לכל ישראל ובפרט כשנוסח של הבקשה הוא על כלל ישראל.

ולפי זה אף יחיד שמתפלל יוכל לומר בקשה זו בג׳ אחרונות אע״פ שאין מבקשים בקשות פרטיות בג׳ אחרונות של י״ח שהרי הם הודאה, אבל ציבור יכולים לבקש וכן יחיד שנחשב כציבור בימים אלו כי כוונתו היא על כלל עם ישראל.

י. זמן הדלקת נרות חנוכה בבית הכנסת - בשו״ת ״חנוכת אברך״ לרבי אברהם כהן שליט״א (רמלה) נשאל בסימן נ׳ בענין מה שכתב מרן מוהרמ״ך בספרו ״ברית כהונה״ (מערכת ח׳ אות ט״ז) שבאי ג׳רבא רוב בתי כנסיות מדליקין אחר קדיש תתקבל של ערבית. והביא את דברי הרמ״א בהג״ה סימן תרע״א (סעיף ד׳) שכתב: ונוהגין להדליק בין מנחה למעריב. ע״כ. וכתב המשנ״ב (שם ס״ק מ״ו) וז״ל: להדליק בבית הכנסת בין מנחה למעריב - רצונו לומר אפילו הנוהגים להדליק בכל יום בצאת הכוכבים, בבית הכנסת נוהגים אחר מנחה בשעה שהעולם מקובצים, וגם דלאחר מעריב אין נכון לעכב העולם לזה דצריך כל אחד למהר לילך לביתו ולהדליק נר חנוכה. ע״כ.

ואם כן צ״ע מדוע יש מקומות שנהגו להדליק אחר קדיש תתקבל של ערבית.

ותירץ שם שהם התפללו ערבית מוקדם (כנראה שכוונתו בסמיכות למנחה ללא שהות) ולכן הדליקו אחר קדיש תתקבל של ערבית שבנתיים הגיע זמן ההדלקה, ועוד שהעם מכונס בבית הכנסת, ויראו את הנרות דולקים כמה דקות עד סוף התפלה. עכת״ד (עם מעט שינוי לפי סגנון לשוני).

א״ה ריחמ״א: והוספתי על דבריו, וז״ל: וכן הובא בסידור ״תפילת החודש״ ליוורנו (היו״ל ע״י ספורנו ירושלים) בערבית ליום חול אחר קדיש תתקבל לפני ״שיר למעלות אשא עיני״ וכו׳, וז״ל: בבית הכנסת מדליקין כאן נר חנוכה כדי לפרסם הנס, ע״כ. ולכאורה הרי אח״כ אומרים רק ״שיר למעלות״,

קדיש "יהא שלמא", "עלינו לשבח", חצי קדיש, וכולם לאחר מכן הולכים לבתיהם, ואם כן כמה פרסום הנס היה כאן. ויש לומר שעצם ההדלקה כפי הנוסח שמופיע בסידור "תפלת החודש" שיש בו "לשם יחוד" ארוך, וג' ברכות (ביום הראשון) אמירת "הנרות הללו". ולאחר מכן "מקראי קודש" פסוקים בר"ת של יחוד הוי"ה אדנות ו"מזמור שיר חנוכת הבית" וכו', ופיוט "מעוז צור", אם כן יש משך זמן ארוך לפרסום הנס, ואם מוסיפים אמירת "ויהי נועם" וכו' יושב בסתר, ז' פעמים לשמירה (ואפילו רק פעם אחת יושב בסתר) הרי יש כאן פרסום הנס נפלא, ובלוח "מגן אבות" לשנת תשפ"ו (עמ' 117) כתב לומר חצי קדיש לאחר מכן (אף ששם כתב שיש להדליק נרות בין מנחה למעריב). ובהערה 35 כתב הטעם לאמירת חצי קדיש, וז"ל: כתב לי הגר"ד באנון שליט"א שנוהגים לומר חצי קדיש לאחר ההדלקה כדי שישהו בבית הכנסת לפרסם הנס יותר, עכ"ל.

ולפי כל הנ"ל גם המדליקים אחר קדיש תתקבל בערבית הרי יש כאן פרסום הנס גדול מאוד.

יא. הדלקת נרות חנוכה בתוך הבית כשמנהג האדם להדליק בחוץ על פתח ביתו - הביא בשו"ת אבני דרך חלק ט"ו סימן קכ"ט, וז"ל: כאשר ישנו גשם ויש קושי להדליק בחוץ, ניתן להקל בפנים כפי שביאר בערוך השולחן תרע"א כ"ד. עכ"ל.

וכתבתי בשולי גליון הספר, וז"ל: ונראה שיש להקל גם כן כאשר ישנו קור גדול בחוץ ויכול להיות חולה חס ושלום מהקור, יוכל להקל ולהדליק בפנים ביתו.

יב. הדלקת נרות חנוכה כדעת בית שמאי - הביא בשו"ת "אבני דרך" חלק ט"ו סימן קל"ה, וז"ל: כתב לי הרה"ג אביגדור נבנצל "שמונה נרות בשמן רגיל, אם הוא דולק טוב, שלא לשנות מכולם ושלא לעשות כבית שמאי". עכ"ל ועיי"ש מה כוונתו בתשובתו זאת.

וכתבתי בשולי הגליון, וז"ל: בענין "לא לעשות כבית שמאי", נראה מטעם שלא התחיל כב"ש מתחילת החנוכה, אבל לעשות כבית שמאי מתחילת החנוכה נראה שאינו אסור, ויש בזה צדדים וכבר כתבנו בענין זה במקום אחר.

יג. מלאכה לנשים בחנוכה - בשו״ת אבני דרך חלק ט״ו סימן ר״ל - הערות ותוספות לשו״ת אבני דרך, בתוספת הערות מתלמידי חכמים, הביא (עמ׳ 611) מה שכתב הרה״ג משה יוחאי רז שליט״א הוספה על מה שכתב בשו״ת אבני דרך חלק י״ד סימן קל״ד, ובתוך הדברים הביא מהגאון רבי חיים פלאגי זיע״א במועד לכל חי (כ״ז אות ס״ה) בשם הגאון יעב״ץ בסידור עמודי שמים (דף קמ״ז) שנוהגות הנשים שלא לעשות מלאכה בעוד שהנרות דולקות ״והוא עד חצות לילה״. ע״כ. והביא עוד מה שכתב בספה״ק זרע שמשון (פרשת מקץ) שכתב: שכבר נודע שיש נוהגות שלא לעשות מלאכה ״כל הלילה״ וכו׳ עכ״ל. והעיר, וז״ל: ולפלא היכן מצא מנהג זה. והרב הנזכר היה לפני כשלש מאות שנה באיטליא, וכנראה שכך נהגו אז במקומו, ולעת עתה עדיין לא מצאתי לו חבר, עכ״ל.

ובשולי הגליון כתבתי, וז״ל: למנהג איטליה שאינם עושות מלאכה ויכול להביא אותם לידי שעמום ובטלה, טוב שיקראו הנשים כל מיני מזמורים וסגולות לחנוכה, כדי שלא יהיו בבטלה וכן טוב שיטגנו סופגניות וספינג׳ וכדומה ממאכלי חנוכה שזה לא מלאכה.

יד. שמן שנשאר בכוסית של נר חנוכה אחרי חצי שעה - ראיתי בספר גם אני אודך תשובת הגאון רבי חיים שלום סגל שליט״א ח״ג סימן מ״ג בהערה ד׳ הביא מספר דרכי חיים ושלום (אות תתכ״ב) שמנהגו של הרה״ק ממונקאטש זצ״ל היה, שהשמן הנשאר בצלוחית לקחו אח״כ בכל שבת לסעודת היום ונתנו לתוך מאכל הביצים וכן נתן בעצמו להמסובין בקערה שלהם. ע״כ. ועוד הביא מספר אמת ליעקב לאדמו״ר הזקן מסא״ג (זאת חנוכה תרכ״ח) שהרה״ק רבי שלום שכנא מפרוהביטש זיע״א ובנו קדוש ישראל מרוזין זיע״א נהגו לשתות בשולחן זאת חנוכה - מי דבש עם שמן זית מהצלוחית שעמדה על השולחן, עכת״ד.

א״ה ריחמ״א ס״ט: ואם כן יתכן שטוב להשתמש בשמן הנותר בכוסית של חנוכה אחרי חצי שעה לסגולה ולתבל את הסלטים של שב״ק, וכמובן כל זאת רק אם השתמש להדלקה בשמן ראוי לאכילה ולא שמן למאור (שיתכן שאינו טוב למאכל ויהיה סכנה). וכן טוב שיסנן אותו משאריות הפתילות שנשארו בו.

עוד אני נזכר ששאלתי פעם להרה״צ המקובל רבי ראובן אלעזר דרעי זיע״א האם מותר להשתמש במלח העומר שמחזיקים ביד לסגולה בעת הברכה של העומר ואמר לי שמותר לתבל בזה את הסלטים בסיום ימי העומר.

טו. הדלקת נרות חנוכה בחוץ בברכה ובית בלא ברכה - עלה בדעתי בס״ד דהנה אני הצב״י ריחמ״א ס״ט מדליק את נרות החנוכה בחלון הסמוך לצד שמאל של פתח הדלת, והרבה פעמים בימי החנוכה, כאשר אני מדליק את נרות החנוכה בחוץ יחד עם בני הבית יש קור או גשם, וקשה להשאר בחוץ זמן רב לאור נרות החנוכה ולומר מזמורים ופיוטים ועוד סגולות מסגולות שונות, ומחמת כן נכנסים לבית ומרגיש אני שמעט מפסידים מהאוירה של חנוכה עם בני הבית למול נרות החנוכה, ועל כן אמרתי לעצמי שאדליק נרות החנוכה בחוץ לפרסומי ניסא בברכה ואדליק עוד נרות חנוכה בתוך הבית לפרסום הנס בתוך ביתי והרגשת האוירה הטובה של חנוכה בלא ברכה, ושאלתי את מו״ר הרה״ג אברהם הלוי ליפשיץ שליט״א אב״ד דק״ק כפר גדעון עמק יזרעאל, והשיב לי שאין שום בעיה לעשות כן.

טז. השמן המובחר להדלקת נר חנוכה - בספר שו״ת תורת הקדמונים ח״ג סימן ע״ב, דן בזה ידידי היקר הרה״ג עמנואל מולקנדוב שליט״א ועיי״ש בכל מה שכתב, ואביא כאן מה שסיכם, וז״ל: לפי האמור נראה שהעיקר הוא כדעת רוב הראשונים והגירסאות שאין מעלת שמן זית משום שבו נעשה הנס אלא משום שאורו צלול יותר, ולכן אין זה משנה האם השמן זית ראוי לאכילה או לא, דהעיקר הוא שמן שאורו צלול יותר. ואם יש שמנים אחרים שאורם צלול יותר - יש להם עדיפות על פני שמן זית.

ואם השמן זית ושאר השמנים שוים באורם הצלול - המחמיר להדליק בשמן זית ולחוש לרבי יצחק סגי נהור וסיעתו (עי״ש שהביא דבריו) תע״ב. אולם נראה שבשביל לקיים חומרא זו סגי בשמן זית למאור ולא צריך לאכילה, דהעיקר שיש על זה שם של שמן זית, דהא בלאו הכי גם השמן זית לאכילה אינו השמן שמדליקים בו במקדש, ולא מצאנו חומרא או מעלה בדברי הפוסקים להדליק בשמן שהיו מדליקים בו במקדש או אפילו קרוב אליו, אלא העיקרא שיקרא שמן ״זית״ ובזה סגי גם בשמן זית למאור. עכ״ל.

א״ה ריחמ״א: בשולי הגליון כתבתי בענין הדלקה בשמן כמו שהיה בבית המקדש, וז״ל: יתכן שיש איזה מעלה, וברבי יצחק סגי נהור כתוב, וז״ל: רצוי לחזר אחר שמן זית זך שבשמן זית נעשה הנס הרי כתוב ״זך״

והזך משובח יותר ואע״פ שלא משמע שצריך כתית כהמקדש, אבל אם נוכל להדר יותר למה לא נעשה. ע״כ.

עוד כתבתי שם בשולי הגליון, וז״ל: בשמן זית יש מעלה שצלול נהורא טפי, ועוד לפי חלק מן הראשונים המעלה להדליק בו משום שבו נעשה הנס בבית המקדש, ואם ימצא שמן שצלול נהורא טפי משמן זית, נראה שיש להדליק בו. וצ״ע האם מותר להדליק נר החיוב בשמן זית משום המעלה של בו נעשה הנס, ואת נר ההידור בשמן סויה (למשל) וכמו שאמרו לי ששמן סויה צלול יותר משמן זית, והשאלה בכללות האם מותר להדליק את נרות החנוכה, החיוב וההידור בכמה סוגי שמנים כדי להרוויח את ב׳ הטעמים, וצ״ע.

יז. כמה חידושים על נוסח ״על הניסים״ של חנוכה -

א. בנוסח ״וזדים ביד עוסקי תורתך״ - ראיתי בספר ״חוקי רצונך״ להגרי״ח סופר שליט״א סימן כ״ד הביא משו״ת נתן דויד קונטרס נהגו העם (עניני חנוכה אות ג׳ דשע״ג ע״ב) נוסח: וזדים ופושעים ביד עוסקי תורתך וכו׳ הרי לנו שהוסיף שם מילת פושעים על זדים, ושם בספר חוקי רצונך הסביר כי זדים הם היוונים ואילו פושעים הם ישראל המתיוונים. ואם הבנתי נכון ציין שאמירת ״פושעים״ הוא מנהג יהודי צפרו במרוקו.

ואני המאסף ריחמ״א ס״ט: נהגתי במעט מימי החנוכה גם כן להוסיף מילת פושעים אחרי זדים, כי בדורנו ישנם מעם ישראל אנשים רשעים המתנגדים לתורה הקדושה ולבחורי הישיבות.

ב. בנוסח ״וקבעו שמונת ימי החנוכה אלו בהלל גמור ובהודאה״ - הבאתי נוסח זה מסידור וזרח השמש על פי הלכותיו והנחיותיו של רבי שלום משאש זיע״א, ובסידורים אחרים ראיתי נוסח אחר ״וקבעו שמונה ימים אלו בהלל גמור ובהודאה ״שמונה״ ולא ״שמונת״ וכן ״ימים״ ולא ״ימי״.

יח. הדלקת נרות חנוכה בבית הכנסת - עיין במה שכתבנו באות ה׳ לענין הדלקת נרות חנוכה בבית הכנסת בשחרית עיי״ש. ומצאתי כעת בספר ״ישראל סבא קדישא״ ממנהגי הבבא סאלי זיע״א (מהדורא ד׳ שבט תש״פ) פרק ארבעים (עמ׳ 339). שכתב, וז״ל: בעירו של רבנו היה מנהג להדליק נרות חנוכה גם בבוקר בביתם בלי ברכה בזמן עמוד השחר. עכ״ל. ובהערה 5 כתב, וז״ל: וכן המנהג בירושלים להדליק בבית הכנסת בבוקר בלי ברכה לפני

תפילת שחרית, עכ״ל. והנה לגבי המנהג שהיו מדליקים בביתם בזמן עמוד השחר, יתכן שיש ענין שיהיה פרסום הנס כי עדיין חשכה, אבל בבית הכנסת אחר שעלתה השמש מה מועיל שרגא בטיהרא ואיזה פרסום הנס יש בזה.

יט. הארות והערות על ספר גם אני אודך תשובות הרב משה חליוה - בימי החנוכה (מכ״א כסלו תשפ״ו) למדתי מעט בספר ״גם אני אודך״ חנוכה, תשובות שהשיב הרה״ג משה חליוה שליט״א לידידי היקר הרה״ג גמליאל הכהן רבינוביץ שליט״א, וכתבתי כמה וכמה הערות בשולי הגליון וכעת (כ״ט טבת תשפ״ו יום הילולת רבי יצחק כדורי זיע״א) אמרתי ללקט את הדברים ולכנס אותם למקום אחד, וה׳ יגמור בעדי אכי״ר, וזה החלי בעזר צורי וגואלי:

א. בסימן י׳ כתב לדון האם להדליק נר חנוכה בצד של אנשי חרדים וירא שמים ולהם לפרסם את הנס או בצד של אינם שומרי תורה ומצוות ועיי״ש מה שכתב.

ובשולי הגליון כתבתי: אינם שומרי תורה ומצוות לא גרועים יותר מגוים שגם בגוים יוצאים ידי חובת פרסומי ניסא לחלק מהדעות, ואדרבא יתכן שכדאי יותר להדליק לצד אינם שומרי תורה ומצות על מנת לעוררם. ע״כ.

ב. בסימן י״ב דן אי שרי לצלם נרות חנוכה ועיי״ש מה שכתב.

ובשולי הגליון כתבתי: צלם שעושה תמונה של חנוכיות דולקות ומסתובב בין בתי עמך בית ישראל או בפתחי בתיהם על מנת לצלם, נראה דמותר ואין בעיה כלל, ואדרבא זה שהוא מפרסם את התמונות יתכן שיגרום רצון למי שאינו שומר תורה ומצות להיות מדליק הנרות בחנוכה.

וכן הרבה צלמים שמצלמים בעבור עיתונים מצלמים אדמורי״ם וראשי ישיבות שמדליקים נרות חנוכה ואף אחד לא פצה פה לומר שאסור.

וכעת אני נזכר שאחד מהאחים שלי הי״ו (כמדומה נדב אברהם שלמה הי״ו) שהיה ילד אולי בן 12 שנה (והיה כל בוקר אחר התפלה מקפל את התפילין של מרן רבנו עובדיה יוסף זיע״א, ובשכר זאת מרן זיע״א הגיע לבר המצוה שלו באולם ושמח אותו ודרש כמה מילים של דברי תורה) **באחד** מימי החנוכה שמרן זיע״א הדליק חנוכיה בביתו הפונה לרחוב הקבלן (על החלון) צילם אחי הי״ו אותו מדליק נרות חנוכה, ואבי מו״ר ועט״ר רבי משה אביחצירא זצ״ל פיתח את התמונה לתמונה גדולה ושם אותה בסלון ביתו לפאר והדר.

ג. בסימן ט״ז כתב אי שייך פרסומי ניסא לגויים בנר חנוכה כי יתכן לומר שכל הפרסומי ניסא שייך רק כשאומר לגוי טעם הדלקת הנרות או שהגוי יודע אך אם הגוים אינם יודעים משמעות הענין לא שייך פרסומי ניסא ועיי״ש בכל דבריו.

וכתבתי בשולי הגליון: בפשטות היום שיש אינטרנט ויכולים גויים ואינם שומרי תורה ומצות לחפש שם מה הטעם שמדליקים נרות בפתחי הבתים או בחלונות, ויראו שהוא לזכר הניסים שעשה ה׳ יתברך עם עמו ישראל בזמן בית שני בימי החשמונאים, אם כן יועיל לפרסום הנס לגויים, וכן לאינם שומרי תורה ומצות.

ד. בסימן י״ח כתב לדון בענין האם להטביל כוסיות של נרות השמן לחנוכה.

בשולי הגליון כתבתי: ונראה שאף אם ישתמש בשמן הנותר בכוסיות של נרות חנוכה אחר שדלק חצי שעה וכבה, לשים בסלט שהכין אין בזה בעיה של משתמש בכלי שאינו טבול כי הוא מהוה בעבורו כלי חד פעמי וכלי חד פעמי אינו צריך טבילה.

ה. בסימן כ״ד כתב בענין הדלקת נר חנוכה בשמן זית ״שבו נעשה הנס״ והביא שם מקובץ מנורה בדרום (חלק י״ח טבת תשפ״א) מה שכתב הגר״ש לוי רב דבית הכנסת ״תפארת תורה״ (עמ׳ ט״ו) שהדלקת נר חנוכה בשמן זית מצוה מן המובחר שבו נעשה הנס והביאור כי ע״י נזכרים יותר בנס שנעשה ע״י שמן בבית המקדש. ועוד כתב שיתכן שאינו כן להזכיר ההדלקה בשמן את הנס של בית המקדש אלא הוא מיסוד התקנה להדליק דומיא דמנורה דבית המקדש שבה נעשה הנס.

והביא שם הגר״מ חליוה את מה שכתב המאירי בבית הבחירה שלו (על שבת כ״א ע״ב), וז״ל: ממה שכתבנו למדת שנרות של שעוה מותרות לנר חנוכה ומ״מ נויי מצוה הוא לעשות בשמן אחר שהנס היה בשמן והוא שאמרו למטה כל השמנים יפים לנר ושמן זית מצוה מן המובחר. עכת״ד.

ובשולי הגליון כתבתי: לא בהכרח שכוונת המאירי מטעם שבו נעשה הנס אלא משום שאורו של שמן זית יפה וצלול.

ו. בסימן נ״ח בענין החילוק שבמצות נר חנוכה מדליק בחוץ מאכילת מצה בפסח שאוכלים בבית. והביא מספר ״מעדני אשר״ על עניני חנוכה (עמ׳ כח) על הגמ׳ שבת (כא ע״ב) ת״ר נר חנוכה מצוה להניחה על פתח ביתו מבחוץ. ויש להקשות מאי שנא מצות פרסום הנס של חנוכה שיש חיוב לפרסמו בחוץ משא״כ שאר מצוות של פרסומי ניסא כגון אכילת מצה שאין חיוב לפרסמו בחוץ ולאכלו בחוץ. הביא דכך הקשה החת״ס בדרשות חלק א׳ (שנת תקס״ח) וספר ״פני שלמה״ על שבת (כא ע״ב).

והקשה שם על דבריהם כי מצה א״א למיכל בשוקא מהאי טעמא דהאוכל בשוק דומה לכלב וכמבואר בקידושין (מ׳ ע״ב) ובתוס׳ (שם) בשם ר״ת.

בשולי הגליון כתבתי: צ״ע האם אכילת מצוה כמו מצה יש בו משום דומה לכלב כאשר אוכל בשוק (כוונתי בשאלתי זאת כי יתכן לומר שאכילת מצוה אין בה משום אוכל ככלב בשוק). וצ״ע באדם שאין לו אפשרות לאכול מצת מצוה בליל הסדר אלא ברחובה של עיר, האם לא כן יעשה אע״פ שדומה לכלב.

ומכאן עוד יש לשאול האם מותר לאדם שמארגן ליל הסדר המוני לזיכוי הרבים והאפשרות היחידה שלו היא לפתוח שולחנות ברחובה של עיר ושם יאכלו הציבור מצות וישתו יין האם הוא מכשיל אותו שידמו לכלב.

והאם באופן כזה שאוכל או אוכלים מצה ברחובה של עיר יפסלו לעדות כמובא בחו״מ סימן ל״ד. וצ״ע.

הגר״מ חליוה (שם) תירץ הטעם שמצות נר חנוכה מצוה לפרסם בחוץ ומצה בפנים כי גם במצה שאומר בעל הבית בתחילת הסדר כל דכפין ייתי ויכול כל דצריך ייתי ויפסח, ממילא מתקיים עי״ז פרסומי ניסא ולא בעי לצאת דווקא מחוץ לבית דהרוצה יכול ליכנס תוך הבית ולראות משא״כ בנר חנוכה.

עוד יש להוסיף ולתרץ: כי בעצם מה שיש לכל אדם חובה של קמחא דפסחא לדאוג לעניים שיהיה להם מצות ויין לחג הפסח בזה הוא מקיים פרסומי ניסא. (ריחמ״א).

כ. סגולה לאריכות ימים - להזכיר לומר יעלה ויבוא בר״ח או יו״ט וחול המועד ועוד על הניסים בחנוכה ופורים, הוא סגולה לאריכות ימים כי מועיל לאחרים להיות מאריכים בתפילה כי לא מפסידים כלום בתפילה. (כן מצאתי כתוב אצלי).

כא. הדלקת נר שבת קודם לנר חנוכה - בפע"ח שער ר"ח חנוכה ופורים פ"ד כתוב בענין הדלקת נ"ח בערב שבת, וז"ל: וגם לכך **ראוי** להדליק ערב שבת, נר חנוכה קודם שידליק נר שבת, כי ראוי להעלותה מעט מעט ממטה למעלה ממדרגה למדרגה, אבל אם הדליק של שבת קודם, שכבר עלתה למעלה עד הראש, איך ידליק של חנוכה, ויחזור להורידה למטה בנה"י ח"ו, עכ"ל.

א"ח ריחמ"א: הנה ממ"ש כאן לשון **ראוי להדליק**, משמע שאינו חייב ממש ואף אם הקדים להדליק נר שבת קודם אין בזה בעיה, עוד דברתי בענין זה עם ידידי היקר הרה"ג נתנאל אדרי שליט"א ואמר שמכיון שהדלקת נרות שבת מוטל על האשה, ועוד יותר מזה אין הדלקת נרות שבת גורמת לאדם הן איש הן אשה לקבל את השבת, ועל כן אדם שהדליק נר שבת ואח"כ נר חנוכה לכאורה לפי"ז אין בזה פגם שהורידה לנה"י אחר שהעלה אותה למעלה עד הראש, ונלע"ד דהוא נכון, וה' יאיר עיננו במאור תורתו אמן.

כב. בענין הדלקת נרות לפי בית שמאי ובית הלל – עיין בשו"ת אורחותיך למדני ח"ח סימן קט"ז שמי שאי אפשר לו להדליק אלא ביום ראשון של חנוכה האם ידליק כדעת בית שמאי או כדעת בית הלל, והסיק שם שיש להדליק בכל זאת כדעת בית הלל רק נר אחד, ועיי"ש טעמו.

ועיין בספר קונטרס תורת חיים שכתב הרב יצחק זילברשטיין שליט"א שידליק כדעת ב"ש, ועיין קובץ אבקת רוכל שדן שם בזה בס"ד.

כג. האם רבי חנניא בן דוסא יכל להדליק נר חנוכה בחומץ - עיין מכתב מאליהו ח"א עמ' 172. רבי חנינא בן דוסא (תענית כה) מי שאמר לשמן וכו' האם רבי חנינא בן דוסא שאין לו הפרש בין טבע לנס יכול להדליק נרות חנוכה לכתחילה בחומץ, וצ"ע. ונראה שלכתחילה לא, אך אם קרה כן יצא ידי חובה.

כד. דיבורים ממורי ורבי הגאון הרב אברהם הלוי ליפשיץ שליט"א כפר גדעון בשיחה על יונים ומתייונים - פך השמן הטהור – ענינים שונים

מוצאי זאת חנוכה ג' טבת תשפ"ג בביתו בכפר גדעון

א. בן דרוסאי אם היה יהודי אי אפשר להסתמך על מה שלא כתוב, ואע"פ שבדורנו גם יש ליבי אומר לי אבל אי אפשר להסתמך על זה.

ב. התפלל מעריב בפלג המנחה בחנוכה (נר שמיני) האם יאמר על הניסים, אמר רבנו כי לרבי יהודה הוא כבר לילה ועל כן אין צ"ל ושאל אם כן

מדוע חוזרים על שמע ישראל אלא מטעם שצריך בשכבך ופלג הוא לא זמן בשכבך אף על פי שהלכתית הוא זמן לילה.

ג. החושד בכשרים לוקה בגופו - הכוונה היא על אופן שאדם עייף ולא יכול לדבר עם חבירו, וחבירו חושב שלא אוהב אותו.

ד. אצל הגרים הנפש שלהם סוערת יותר מעם ישראל כי תמיד חושב שאינו עושה מספיק.

ה. להתפלל ערבית בפלג המנחה עם תפילין דשמושא רבה יתכן שאפשר אבל אין לעשות כן שלא יטעו אנשים ויחשבו שמותר להניח תפילין בערבית.

ו. אמר רבי מאיר חדש זצ"ל בועד לא פעם שהיו המון פליטים מבוגרים מאוד בתחילת שנות השלושים ואילך, ואמר הסבא מסלבודקא בהוראה לגלח את הזקן בדרך המותרת ויקחו אותם לחתן, וללכת עם חליפות קצרות וכובעים מודרנים, והשכינה שרתה בבתיהם והביאו דורות ישרים יבורך.

ז. היה רשע בשם פרופסור... שקרא לעצמו בשם כנעני שאמר שצריך לתלות על עמוד חשמל את כל החרדים בתור אשכבה והיה להכעיס כי קרא לעצמו כנעני וכמובן אין מצפצף ואין פוצה עד היום ובא אצל אבי להביע עמדה ולהתיפיף בשם הפתיחות כאילו ל"עזרה" ואבי אמר לו שביום כיפור קוראים שא"י מקיאה על אלו מדובר, ושלא יתקרב לפתח המזוזה של הבנין עד שיחזור בו.

ח. אחד מגדולי ישראל אמר שאם צורת בני התורה בחיצוניות תפסק בגלל קיצוניות יפלטו מרבית משפחות בני התורה או בהשקפה או בלמעשה.

ט. הרבי מרוזין אמר שבלי הבעש"ט לא היה נשאר ירא שמים אחד לגאולה, והפשיסחא אמר שימהר ויחיש גאולתנו שיהיה את מי לגאול כמו שאומרת רחל כי איננו אלו לא בני שלקחת לגלות.

י. מי שלא יכל להוריש לבנו לא רגש לא מצוה לא מורשה לא מבין שהוריש את הקרירות של עמלק שנמסה בתנורים של הבעש"ט.

יא. לעתיד דור הצעיר דאגו, מזה ומזה גדולי חסידות וגדולי הישיבות הליטאיות.

יב. יתד נאמן הספד על הרב יעקב ליפשיץ, לבקש מהרב ליפשיץ.

כה. גביע הזהב באמתחת בנימין – חנוכה - הנה החשמונאים מצאו את הפך של השמן שהיה חתום בחותמו של כהן גדול בבית המקדש שהיה בחלקו של בנימין. וכמו כן פר׳ מקץ שיוצאת בדרך כלל בחנוכה כתוב בפרשה שהגביע נמצא באמתחת בנימין, ממש כמו פך השמן בבית המקדש והוא בחלקו של בנימין.

כו. יון - יצר הרע - שמעתי מאבי מו״ר ועט״ר רבי משה אביחצירא זצ״ל, שתרבות יון כמו יצר הרע שמתחיל להחטיא את האדם בדבר קטן עד שמחטיא אותו בדבר גדול וזה ממש כמו יון מתחיל ביו״ד אות קטנה ואחר כך לאות ו״ו יותר גדול ואח״כ לאות ן׳ סופית שנופל לשאול תחתית.

כז. פך חתום בחותמו של כה״ג - שו״ע המקוצר עיני יצחק ח״ג סימן ק״כ הערה ב׳ מקור לפך של שמן למנורה שצריך להיות חתום בחותמו של כה״ג. לחפש ספר שמן למאור רצאבי.

כח. מעות חנוכה - בשו״ע המקוצר עיני יצחק ח״ג סימן ק״כ הערה ט׳ הביא מקונטריס כת״י רשימות של מנהגים לא נודע למי מתימן, שמעות חנוכה אינו נהוג בתימן. ועיין עוד בהערה י״א שכתב שלא נהגו בדמי לחנוכה לילדים.

כט. מנורה בעיגול - עיין בשו״ע המקוצר ח״ג סימן ק״כ הערה כג, וז״ל: בתימן נהגו רבים לעשות הנרות בעיגול (בכלי הידוע הנקרא ״מסרגה״ פי׳ מנורה) באופן שאין חשש שנראית כמדורה, ונראה שעשו כן זכר למקדש כפי כמה דעות במפרשים הראשונים שכן היתה צורת המנורה בבית המקדש. וזהו שנאמר אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות, והאיר אל עבר פניה, ועיין שו״ת רביד הזהב סימן ה׳ ובחידושים בסוף הספר שם דף קט״ו, עכ״ל.

צורת המסרגה

ל. ברך בביתו בליל א׳ דחנוכה ג׳ ברכות האם יברך שהחיינו בבית הכנסת בחול ובערב שבת - אדם הנוהג להדליק נרות חנוכה בשקיעה ובליל ראשון ברך ג׳ ברכות ואח״כ הלך לבית הכנסת להתפלל ערבית וכשנכנס כיבדו אותו בהדלת נרות חנוכה נראה שלא יברך בבית הכנסת ברכת שהחיינו אלא רק להדליק ושעשה ניסים, ודומה למ״ש הבן איש חי הלכות שנה פר׳ וישב הלכה יא עיי״ש, וצ״ע[ב].

לא. שמן למאור - שמן למאור שהיה מתחת למטה אין שורה עליו רוח רעה, ומותר להדליק בו נר חנוכה ודומה למ״ש הבן איש חי הלכות וישב שנה א׳ הלכה י״ב שאם השמן הוא מר דאינו בר אכילה, אינה שורה עליו רוח רעה. עכ״ל.

לב. ציציות שבלו האם מותר לעשות מהם פתילות לנר חנוכה - נשאלתי ע״י מוריס (משה) סוויסה הי״ו האם מותר לעשות פתילות להדלקה בשמן ע״י ציציות שבלו, ואמרתי לו לעיין בשו״ע או״ח סימן כ״א סעיף א׳, וז״ל: חוטי ציצית שנפסקו יכול לזרקן לאשפה מפני שהיא מצוה שאין בגופה קדושה וכו׳, ויש אומרים דאף לאחר שנפסק אין לנהוג בהן מנהג בזיון לזרקן במקום מגונה, אלא שאינן צריכין גניזה, ויש מדקדקין לגנזן והמחמיר ומדקדק במצוות תבוא עליו ברכה עכ״ל. וכתב המשנ״ב ס״ק ח׳, וז״ל: כתב מהרי״ל דיניח הציצית בתוך הספר לסימן או לעשות בהן שום מצוה, דהואיל ואתעביד בהו מצוה חדא יתעביד בהו אחריתא, עכ״ל. הרי לנו שמותר להשתמש בהם להדלקת נרות שבת או חנוכה. וצ״ע האם מותר להדליק בהם נרות לעילוי נשמת הצדיקים כי אעפ״י שיש ענין אבל מצוה אינה לא כמו הדלקת נרות שבת ולא כמו הדלקת נרות חנוכה, ונראה לומר שמותר כי סוף

ב. א״ה ריחמ״א: כעת י״ד חשוון תשפ״ז ראיתי בספר ״עבדך אני הבינני״ – עם הערות ״אהלי שם״, להרה״ג מיכאל פרץ שליט״א מקסיקו סיטי, בקובץ הלכות מפסקי הגר״ש קמינצקי הלכות חנוכה פרק ט״ו אות ח׳, וב״אהלי שם״ אות ח׳, וסיכום הדברים נראה שביום חול שהדליק בביתו בליל א׳ יברך אח״כ בית הכנסת שוב שהחיינו עבור מי שלא הדליק עדיין, ובערב שבת בליל א׳ של חנוכה שהדליק בביתו וברך שהחיינו בביתו ובא להדליק בבית הכנסת לא יברך שהחיינו. ועיין כף החיים או״ח סימן תרע״א אותות ע״ – ע״ה.

כל סוף אינו תשמיש של בזיון אלא תשמיש של ענין מכובד לעילוי נשמת הצדיקים, כנלע"ד בס"ד.

לג. עניני חנוכה ועוד – (י"ט כסלו תשפ"ג) -

א. אסיר שמכניסים אותו לצינוק שמשמעותו של הצינוק היא ענישה ושם שוללים ממנו זכויות שמגיעות לו, וכמו כן לא נותנים לו להניח תפילין כחלק מהענישה, האם סוהר יהודי שמכניס אסיר יהודי לצינוק עובר על איסור במה שמונע מן האסיר היהודי להניח תפילין.

ב. צ"ע האם מותר להסתכל לאור נרות החנוכה מראה דמים כדי לטהר אשה לבעלה וצריכה לטבול עכשיו ואין לו אור אחר וכן אין נר השמש בנרות חנוכיה זו. ונראה שמותר כי טהרת אשה לבעלה דאורייתא.

ג. אדם שטעה בחנוכה ושפך חומץ לכוסית נר חנוכה במקום שמן ודלקו הנרות האם יצא ידי חובת נר חנוכה או שלא, וכבר ידוע הנס שקרה לרבי חנניא בן דוסא שדלק החומץ ולא השמן והיה כן בנרות שבת ולכאורה לנרות שבת מועיל כי צריך את האור לשלום ביתו אבל בנרות חנוכה נראה שלא יצא כי הוא נס ולא בטבע ואין בזה באמת שיעור של חצי שעה. ועוד יש להוסיף כי החומץ דלק בנס ונס הוא הקב"ה וא"כ הקב"ה הדליק ולא האדם, ועוד כתיב במשנה שבת פרק ב' כל הפתילות והשמנים כשרים לנר חנוכה

ג. א"ה ריחמ"א: כעת חשון תשפ"ז ראיתי מה שכתב ידידי הרה"ג מתתיהו גבאי שליט"א בספר מועדי הגר"ח חלק ג' הלכות חנוכה תשובה תס"ז, וז"ל:

חוטי ציצית שבלו לפתילות נרות חנוכה

שאלה: אם יכול ליקח חוטי ציצית שבלו לפתילות לנר שבת או נר חנוכה.

תשובה: לא מסתבר, ועוד דנר שבת וחנוכה הוי רק מצוה דרבנן.

כן השיב מרן זצוק"ל בספר פרדס יוסף החדש לידידי הגאון רבי גמליאל הכהן רבינוביץ שליט"א, על חנוכה, עמוד פ"ה, עיין שם, ובשו"ת אור לציון ח"ד פמ"ד ס"י דאין ליקח חוטי ציצית שבלו לפתילות נ"ח שהוי ביזוי מצוה עיי"ש, אולם בשו"ת אבן ישראל ח"ט ס' ס"ג עמ' מ"ט, דשרי ליקח פתילות מציצית שבלתה עיי"ש, ובס' הליכות אבן ישראל מועדים ח"ב פמ"ג ס"ה עיי"ש, ומש"כ בזה מו"ר זצוק"ל בשו"ת משנת יוסף חי"ג ס' רי"ז, ובשו"ת בירורי חיים חי"א ס' פ"ה, ובס' אור אליהו חנוכה עמ' קצ"ט, ובס' בן ציצית הכסת ענף ו', ובספר גם אני אודך תשובות הגר"מ חליוה, חלק כ"ה סימן י"ט, וחלק כ"ו סימן י"ז, ובשו"ת אבני דרך ח"ט ס"ב עיי"ש, ובקובץ מה טובו אהליך יעקב חלק י"ב עמוד צ"ח, בשם הגר"מ שטרנבוך דאין לעשות מציצית פתילות לנרות חנוכה, משום ביזוי מצוה עיין שם, ומש"כ בזה בבית מתתיהו ח"ו ס' ל"ד, ובשו"ת תשובות ישראל ח"ז ס"ו, ובקובץ אור תורה שבט תשפ"ד עמ' תנ"ה. עכ"ל.

משמע דווקא שמנים ולא שאר דברים שאינם שמן היינו דברים דליקים. ראיתי את הנידון בספר חמדת חיים עניני חנוכה אות כ״ד לרבי חיים מלין שליט״א מתורת הגאון רבי יצחק זילברשטיין שליט״א. ודיברתי עם ידידי הרה״ג נתנאל אדרי שליט״א, ואמר לי לעיין בספר שערי תבונה לגר״ח קניבסקי זיע״א סימן ה׳ אות ב׳ ולפי מה שהביא שם בשם הרב מבריסק שהנס שנעשה במנורה של בית המקדש שיצקו את כל השמן למנורה ודלק כל הלילה ונשאר מלא הבזיכים אם כן לכאורה השמן שמגיע אחר כך הוא שמן של נס ואין הוא בהגדרת שמן וחזינן שהדליקו בכל זאת בשאר הימים ואם כן גם בהדליק חומץ לנר חנוכה ג״כ יוצא ידי חובה כי דולק, ומה שכתב הגר״י זילברשטיין שלכאורה לא יוצא כי בעינן שמן דומיא דבית המקדש נראה שאין לדמות הכל לבית המקדש דהרי בבית המקדש רק שמן כתית היה כשר וכאן אף שמנים אחרים, ואם כן אם קרה נס ודלק החומץ לכאורה כן יוצא ידי חובה, ועדיין צ״ע.

ד. אדם שיש לו ג׳ נרות בערב שבת שהוא ליל ב׳ דחנוכה נראה שידליק נר אחד לחנוכה וב׳ נרות לשבת, כן הביא בספר מקראי קודש הרב משה הררי שליט״א בשם הגר״מ פינשטיין זיע״א בנספח ז׳ איתא עיי״ש כל הנידון, והצדדים.

ונשאלתי ע״י ידידי אליהו הרוש הי״ו (עפולה), באדם שיש לו ב׳ נרות בערב שבת חנוכה שנר אחד ידליק לחנוכה ונר אחד לשבת, מה הדין באופן לפני שבא להדליק את הנרות בא אליו שכנו ואומר לו שאין לו נר כלל לא שבת ולא חנוכה האם יתן לו נר חנוכה שלו וידליק נר שבת או שלא יתן לו כלל ויקיים גם מצוות נר חנוכה, וצ״ע לעיין בזה, ובהשקפה ראשונה אמר לי ידידי היקר הרה״ג נתנאל אדרי שליט״א שיתן לחבירו נר החנוכה כדי שידליק נרות שבת חבירו אע״פ שהוא לא יקיים נר חנוכה, ועדיין צ״ע.

לד. נוסח "על הניסים" של חנוכה - בנוסח על הניסים אנו אומרים, מסרת גבורים ביד חלשים, ורבים ביד מעטים, ורשעים ביד צדיקים, וטמאים ביד טהורים, וזדים ביד עוסקי תורתך, כן הוא הנוסח בסידורים הספרדים וכן ראיתי גם באבודרהם על התורה שכן סידר, וראיתי בנוסח ספרד וכן הוא בסידור תהלת ה׳ (חב״ד) שהנוסח הוא כך, מסרת גיבורים ביד חלשים, ורבים ביד מעטים, וטמאים ביד טהורים, ורשיעם ביד צדיקים, וזדים ביד עוסקי תורתך, ע״כ. והנה השינוי הוא כי בנוסח ספרד ותהלת ה׳ הקדים את ״טמאים ביד טהורים״ ל״רשעים ביד צדיקים״, וצ״ע מדוע השינוי הוא כך. והנה לפי

נוסח עדות המזרח הוא כך: גבורים, רבים, רשעים, טמאים, זדים, ובנוסח ספרד הוא כך: גבורים, רבים, טמאים, רשעים, זדים. ונראה שההבדל בין הנוסחים הוא לומר מה יותר גרוע רשע או טמא, לנוסח עדות המזרח הטמא הוא יותר גרוע מן הרשע, ולנוסח ספרד וכו׳ הרשע הוא יותר גרוע מן הטמא, כך נראה אם אנו מתייחסים לקדימות הענין רשע לטמא או טמא לרשע, אבל אם נאמר שהולך בדרך של כל מה שהולך יותר למטה הוא יותר גרוע, אם כן נראה שלנוסח עדות המזרח טמא שהוא אחרי רשע הוא היותר גרוע ממנו, לנוסח ספרד רשע הוא יותר גרוע מן הטמא כי הוא אחר הטמא.

עוד יש לציין שלנוסח עדות המזרח הנוסח, הוא כך: חלשים, מעטים, צדיקים, טהורים, עוסקי תורתך. ולנוסח ספרד ותהלת ה׳, הוא כך: חלשים, מעטים, טהורים, צדיקים, עוסקי תורתך. ואם כן כאן ג״כ מה במעלה יותר צדיק וטהור או טהור וצדיק, וצ״ע.

וידוע דבאותו זמן היה התייונות בקרב היהודים ואם כן יתכן שרשע וטמא הכתובים כאן הכוונה על המתיונים, ולא על הגוים, ויתכן דגם זדים הם על המתיונים. ובתפילת י״ח כתוב למלשינים ולמינים אל תהי תקוה ועוד כתוב גם זדים ועליהם נאמר יאבדו ויתכן שמלשינים מינים זדים הם יהודים, אבל אויביך ושונאיך נאמר עליהם מהרה יכרתו, ונראה שאלו גוים.

לה. חנוכה - שאלות והערות - ועוד ענינים שונים — (ז׳ כסלו תשפ״ד) -

א. עיין שו״ת מחקרי ארץ ח״ג להרה״ג רחמים משה שעיו שליט״א מה שכתב בדין הדלקת נרות חנוכה בבית הכנסת היאך מברכין על המנהג בסימן קי״ג, והיוצא מדבריו הוא שאע״פ שנרות בית הכנסת אינם חיוב מברכים על פרסומא ניסא משום המנהג, ואינו דומה להלל בר״ח שדעת מרן זיע״א שאין לברך על הלל בדילוג.

ועלה בדעתי לשאלו אדם שלא הדליק באותו לילה כי אין לו בית או אין מדליקים עליו, שהדין הוא שיברך ברכת הרואה, האם ברכת הרואה מברך דווקא על נרות חיוב והיינו דווקא כשרואה נרות חנוכה שהדליק בעל הבית מתוך חיובו בהם, או יכול לברך ברכת הרואה אף על נרות של בית הכנסת שהם משום פרסומי ניסא ואינם משום חיוב כי כל ההדלקה היא משום מנהג.

ונראה בס״ד שיכול לברך אף על נרות בית הכנסת כי כל ענינו של הרואה הוא משום פרסומא ניסא ולא משום חיוב כי מי שאין לו בית אין לו חיוב להדליק, אבל פרסומי ניסא יש לו, כן נראה לעניות דעתי.

ב. בשו״ת מחקרי ארץ ח״ב להנ״ל אורח חיים סימן פ״ג דן בהדלקת נרות חנוכה במנורת חשמל והביא כאן כל הפוסקים האוסרים להדליק נר חנוכה בחשמל, ולא הביא את דעת המתירים והוא רבי יוסף משאש זיע״א בספרו נר מצוה ומים חיים ועיי״ש, וחבל שלא הביא ולכל הפחות היה דן בדבריו, כדי לברר האמת[ד].

ג. בשו״ת מחקרי ארץ ח״ב הטור החמישי סימן ב׳ הובא בעמ׳ שנ״א טור ב׳ לענין המוסר נפש על קידוש ה׳, אם מתכפרים עוונותיו, וז״ל: אבל אם בשעת מיתתו אינו מכיר את בוראו אין מתכפר לו כל עוונותיו אלא מה שראוי להתכפר לו בעבור צער ההריגה עצמה, עכ״ל. והקשו על חילוקו (שם) וכתב לעיין בספר בינה ודעת להרה״ג מנחם אדלר סימן כ׳ מ״ש בענין זה, ע״כ. והכוונה ששם בספר בינה ודעת תראה יסוד לחילוק זה שמי שלא הכיר בשעת מיתתו את בוראו אין מתכפרים עוונותיו, וה׳ יזכנו לעיין בספר הנ״ל.

ד. בשו״ת מחקרי ארץ ח״ב הטור החמישי סימן ג׳ הובא משם הרב שילה בן דוד בענין הנהרגים על קידוש ה׳ אם מרגישים ביסורים.

א״ה ריחמ״א: כבר כתבנו בזה בספרנו אוצר הקונטרסים מריח ניחוח ח״א, בקונטרס מסירות נפש עיי״ש והבאנו מגילת אמרפל, ובכל אופן שם כתב הרב שילה בן דוד דאפשר דבאמת ודאי שיש יסורים (למי שהורגים אותו על קידוש ה׳) כי זה המציאות של מי שמעונה, רק דמרוב דביקותם בהקב״ה ובמצוה אין משגיחים כלל ביסורים ואין משימים זאת אל לב, ובזה ביאר דברי המהר״ם מרוטנבורג שאמר, וזת״ד: מאחר שגמר אדם בדעתו למסור את נפשו על קדושת השם, מכאן ואילך כל מיתה שעושים לו אינו מרגיש כלל, וראיה מן המסורה: הכוני ב׳, הכוני בל חליתי, וחד הכוני פצעוני, כלומר כשהכוני ופצעוני לא היה לי כאב, הכוני בל חליתי כו׳, ותדע שכך היא, שהרי

ד. א״ה ריחמ״א: כעת י״ד חשון תשפ״ז ראיתי מה שכתב בספר "עבדך אני הבינני" – עם הערות "אהלי שם", להרה״ג מיכאל פרץ שליט״א מקסיקו סיטי, בקובץ הלכות מפסקי הגר״ש קמינצקי, ושם בהלכות חנוכה (עמו׳ שע״ג – שע״ד) פרק ראשון אות י״ג שהגר״ש קמנצקי אסר הדלקת נרות חנוכה בחשמל, ורבי מיכאל פרץ שליט״א כתב (שם) להתיר. עיי״ש.

אין לך אדם בעולם שאם היה נוגע באש באבר קטן, שלא היה צועק, אפילו אם יעלה בדעתו לעכב עצמו מלצעוק אינו יכול לעשות, ואנו רואים קדושים שאינם צועקים, ע"ש.

הכוונה על דברי מהר"ם מרוטנבורג "שרואים שהצדיקים אינם צועקים כלל" דמרוב דבקותם במצוה אין מרגישים כלל היסורים.

א"ה ריחמ"א ס"ט: ויש להביא ראיה שמה שלא מרגישים ביסורים מגיע מתוך דבקות דהנה במגילת אמרפל כתוב (ואין לפני את הלשון) שאם יבואו הגוים להורגו יאמר: יהודי אני יהודי אחיה יהודי אמות יהודי יהודי יהודי, ואז לא ירגיש ביסורים הרי לנו שעושה אותו יהודי הכנה למה שרוצים להורגו ונכנס למצב של דבקות בעצם היותו יהודי חי כיהודי ומת כיהודי, ומחמת כן לא הרגיש יסורי המיתה שעשו לו הגויים.

ה. נשאלתי ע"י הילד היקר ירין הרוש הי"ו נ"י, מה הדין באחד שהחזיק את החנוכיה ובא חבירו והדליק את החנוכיה ועמד במקומו למשך חצי שעה, האם יצא ידי חובתו, וכן מה הדין אם אותו אדם שעומד עם החנוכיה למשך חצי שעה על מקומו מקפץ עם החנוכיה על מקומו ושר האם יצא ידי חובת הדלקת נרות חנוכה.

לו. חנוכה - (ב' טבת תשפ"ד) -

כתב לי ידידי היקר הרב יצחק גבאי שליט"א (עפולה) י' פירושים בענין חנוכה, וז"ל:

א. חנוכת המקדש.

ב. חנוכת המזבח.

ג. חנוכת העבודה (כף החיים).

ד. ח' נ'רות ו'הלכה כ'בית ה'לל.

ה. חנו בכ"ה.

ו. היה להם חן מאת ה' בכ"ה (מחזור ויטרי).

ז. מלשון חינוך (עולת ראי"ה).

ח. מלשון כינוי - שם וחניכתו שהכוונה היא שתרבות יון בחכמתה ובהשוואתה דומה לתרבות ישראל בחיצוניות כמו כינוי של שם (שפת אמת)[ה].

ט. חנו בכ"ה = כ"ז אותיות התורה כ"ב ומנצפ"ך שהנס ארע בכח תורת המקבים. (צרור המור).

י. חנו כ"ה - כ"ה אותיות של הפסוק שמע ישראל שבשעת השמד די בו וכאילו עוסק בתורה כולה.

עוד הוספתי אני הצב"י ריחמ"א:

יא. חנוכה חנה כ"ו, היה חנייה לשם הוי"ה שהרי טיהרו החשמונאים את בית המקדש.

ה. א"ה ריחמ"א: כדי שהדברים יובנו מעט יותר אביא כאן את לשונותיו של ה"שפת אמת", וזה החלי: בספר "שפת אמת" חנוכה (ירושלים תשס"ד) ממרן האדמו"ר רבי יהודה אריה ליב זצוקלה"ה מגור, בחנוכה תרל"ו ליל ו' (עמ' ל"ז), ועוד הובא ממנו בליקוטים (עמ' קע"ז), ואביא את לשונותיו:

- משנת תרל"ו, וז"ל: מהר"ל ז"ל כתב איך רצו להשכיח התורה מבני ישראל, מצד שיש להם קצת אחיזה במה שהתורה נכתבת בלשון יוונית (מגילה ט, ב) יפת אלקים ליפת (בראשית ט, כז), עיין שם. היינו שיש נקודה במלכות יון אשר צריכה להתקרב אל הקדושה, והלשון כמו לבוש, שהתורה מתלבשת בלשון זה, ובני ישראל כאשר גברו היונים המשיכו זה הלבוש להתורה. והיונים רצו לעשות הטפל עיקר, שיתדבקו בני ישראל ח"ו בלבוש הזה, ולהשכיחם הפנימיות, והקב"ה הצילנו מהם. ואפשר על שם זה נקרא 'חנוכה', מלשון כינוי, כמו כל שם וחניכה דאית ליה, פירוש, שחידשו על ידי התגברות היונים כינוי והתלבשות, שיהיה התורה מתפרשת בלשון יון כנ"ל. עכ"ל.

- ובליקוטים הובא, וז"ל: פירוש חנוכה, י"ל כי הוא מלשון חניכה, על שם שאינו עיקר רק כינוי נקרא חניכה, עיין שם בהלכות גיטין כל חניכה דאית לי', וזה גם כן מה שנקרא חנוך המלאך ששמו כשם רבו בגימטריא, רק שהוא חנוכה כנ"ל, ונס דחנוכה היה בימים אחרונים, והיא בחינת נוקבא דילי', ונקרא על שם חנוכה כנ"ל, וזה שאומרים ולך עשית שם גדול וקדוש בעולמך, בתוך ההעלם כנ"ל, בחינת עשיה. גם כמו שכתוב חנוך לנער על פי דרכו, והוא ההתחלה והכנה לבוא להיכל המלך, ולכך נקרא בלשון חינוך, וזה חנוך לנער, כמו שכתוב נער הייתי כו', והוא על שם התנערי מעפר כו'. עכ"ל.

לז. נרות שבת ונרות חנוכה ויש לו נר אחד שמן זית ונר אחד שמן סויה מה יעשה - יש לאדם שמן זית ושמן סויה, והנה הגיעה שבת חנוכה, והוא נמצא באופן שיכול להדליק רק אחד מהם בשמן זית, האם ידליק את נרות שבת בשמן זית ואת נרות חנוכה בשמן סויה, כי שבת תדירה יותר, או שידליק נרות חנוכה בשמן זית ושבת בשמן סויה כי אחרי הכל מטרת הדלקת נרות שבת לשלום ביתו ואילו הדלקת נרות חנוכה לפרסומי ניסא, וטוב כמה שיותר שיהיה דומה למנורה בבית המקדש שהדליקו שם בשמן זית, וצ״ע.

לח. שמיעת וקריאת הספד בחנוכה – בספר מועדי הגר״ח להרה״ג מתתיהו גבאי שליט״א הלכות חנוכה׳ תשובה תנ״ה, שאל: האם מותר לשמוע בחנוכה קלטת הספדים דהרי כתב השו״ע או״ח סימן תר״ע דאין מספידין בו. וענה הגר״ח קניבסקי זצוק״ל, שאין ראוי. ובמועדי הגר״ח הביא דעות להחמיר ולהקל. ונראה שהוא הדין אם כן כלפי קריאת הספד מתוך ספר שאין ראוי לפי דעת הגר״ח או שיש צדדים להקל או להחמיר. אך יתכן ששמיעת הקלטה יש צד יותר להחמיר, כי שומע את קול בכיו של המספיד, ומעורר אותו לבכי וצער, משא״כ בספר שאין מתעורר כל כך לבכי וצער. ועיין במועדי הגר״ח (שם) תשובה תנ״ו שהביא מקונטרס שערי שיח (עמ׳ קט״ו) שהגר״ח קניבסקי השיב שמותר לקרוא הספד בחודש ניסן שאין מספידין בו. ואם כן נראה שיש להקל גם בחנוכה.

לט. הדלקת נרות חנוכה על פתח ביתו מבחוץ בצרפת השנה שנת ה׳תשפ״ז – בשנה זו שנת ה׳תשפ״ז שפורעים מסתובבים ברחובות צרפת ועושים הרס וחורבן ושורפים בנינים ועוד, ופגעו בבתי כנסיות שם, והכל בתואנה של הפגנות נגד השלטון על מצב החינוך והכלכלה במדינה, והשלטון אסר על התושבים להסתובב בשעות הערב ויש שם סגר כללי, ומי שיצא מביתו יעצר או יפגע על ידי השלטונות וכל זה על מנת להרגיע את הרוחות שם. ונראה שהשנה בצרפת יש להדליק את נרות החנוכה בפנים בתוך ביתו ולא על פתח ביתו, וכן לא על חלון הפונה לרשות הרבים, ואת פרסום הנס יעשה לבני ביתו, כי יתכן שיסתובבו פורעים ברחובות העיר ויראו בית של יהודי וירצו לפגוע בו רח״ל. ועיין בספר ״כל משאלותיך״ מרבי אליהו מן שליט״א, מה ששמע מהגר״ח קניבסקי זצוק״ל, עמ׳ קפ״ג סוף העמ׳ ד״ה שאלה מיהודי מחו״ל.

מ. הדלקת נרות חנוכה בתוך ביתו - בספר מילי דחסידותא (וחי בהם) חלק ב׳ בעניני מועדים, חנוכה ופורים (עמו׳ תר״ל – תרל״א) הביא נידון על מקום הדלקת נרות החנוכה בחוץ או בפנים ואכמ״ל, ויש להביא כאן דבר עצום שהביא משם הרה״ק מקאזניץ זצוק״ל וזיע״א בספרו ״נר ישראל״ (כוונות חנוכה), וז״ל: ביומין קדמאין הוצרכו להדליק בפתח החצר לפרסם הנס. אבל עתה שאנו בעולמות התחתונים, אז אין צריך לפתח החצר, כי מביתנו יכולים להאיר, כי הכל כמו שוק. עכל״ק.

א״ה ריחמ״א: דברי קודשו יסוד עצום, ובמילים פשוטות נסביר את כוונתו, דאם בימיו כתב ״כי הכל כמו שוק״, כי המצב ה׳ ירחם עלינו, שחודרים לבתי עם ישראל רוחות זרות מהסביבה הרעה, והכל מעורבב ומטושטש היום, ואף אחד אינו יודע מהותו וענינו, על כן, גם בתינו נהפכו לשוק, וחובה על האדם קודם כל להאיר את ביתו לפני שמאיר את האחרים בחוץ, וכאשר יעשה זאת ויאיר בתוך ביתו את האור הבהיר והברור של דעת התורה וההשקפה האמיתית והברורה, ומצבו יהיה טוב בתוך ביתו ורוחות זרות ורעות לא ינשבו בתוך ביתו, אז האור של נרות החנוכה שמדליק לבני ביתו, יאיר גם לאחרים בחוץ. כנלע״ד בביאור דברי קדשו.